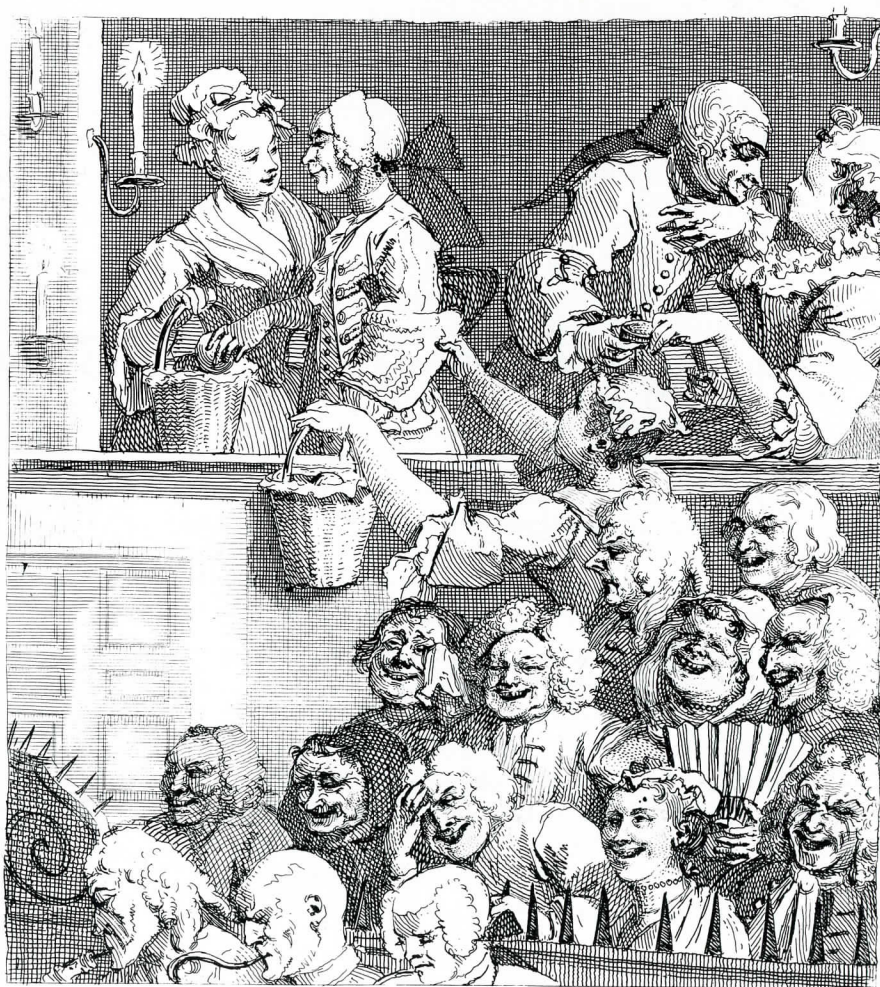




Aarhus Teater

BAGTALESENS SKOLE

Store Scene · Komedie af Richard B. Sheridan



Mrs. Candour

London

England i det 18. århundrede er først og fremmest London! Det 18. århundrede var den gode smags århundrede – det højere borgerskabs epoke, en tid med etikette, elegance, stil og vid – kort sagt en tid, hvor man dyrkede manéerne indtil det kunstige, og næsten ingen andre steder i en sådan grad som i London. Med stor misbilligelse så man tilbage på det foregående århundredes frimodige og løsslupne former, og omkring 1740 havde man i London fuldstændig vendt ryggen til, hvad man kaldte den vulgære restaurationstid. Dette omslag i de toneangivende kredse i London lod sig ikke mindst aflæse inden for teatret. Det 18. århundredes »dannede« publikum fandt de saftige komedier af Congreve, Wycherley og Farquhar fuldkommen uacceptable med deres frimodige forhold til det seksuelle. De nye komedier skulle være mere forfinede i vid, stil og dybt følsomme! De var bevidst overdrevent følsomme og gik under betegnelsen »Det følsomme drama«. Det er ikke nødvendigt at grave særlig dybt for at konstatere, at dette nydelige og forfinede borgerskab var råddent helt ind til marven. Man kan sammenligne tidens mennesker med de huse, de boede i. Man kan stadig se mange af disse huse, hvis stil kaldes »Georgian«, i London den dag idag, men det er kun facaderne, der er tilbage, idet resten af husene var så dårligt bygget og så rådne, at de hurtigt styrtede sammen og kun efterlod deres uhyre elegante facader, som et vidne om, hvor stor vægt, man i tiden lagde på den ydre fremtoning. På samme måde forholdt det sig med de mennesker, som boede i dem. Tilsyneladende var de i stand til at ofre uanede summer på den gode smags alter, men i virkeligheden var mange af dem ligeså ruinerede som resten af landet var. Ligesom regeringen levede de fleste på lån og endda til en meget høj rente. For manges vedkommende gik det meste af tilværelsen med at betale tilbage på disse kæmpelån. Endvidere var det ikke usædvanligt, at det bedre borgerskabs damer og herrer led af diverse sygdomme (deriblandt syfilis) som til dels var forårsaget af de sanitære installationers elendige og mangelfulde forfatning. Det var derfor ganske almindeligt at bruge et tykt lag make-up – ganske ofte af en type, der indeholdt bly og som langsomt åd sig ind i



Joseph Surface



Maria

huden! Også skønhedspletter blev flittigt brugt til at skjule ar og hvad der ellers kunne stamme fra disse sygdomme.

Det tøj, de gik i, var selvfølgelig tilsvarende dyrt og overdådigt i sit udstyr og dækkede med sin pompøse form en krop, der sjældent eller aldrig så vand!

The og cacao var den drik, man officielt indtog ved selskabelige lejligheder, men i virkeligheden var det ikke så lidt alkohol, man samtidig fik konsumeret. Selv stoffer som kokain og opium var forholdsvis almindelige.

Udadtill var folk høflige, charmerende og venlige over for hinanden – altid omhyggelige med ikke at overtræde etikettens foreskrevne regler, men i virkeligheden var bagtalelser, nedrakning og intriger den mest yndede måde at få tiden til at gå på. Med den slags venner havde ingen brug for fjender.

Sheridan tilhørte ikke direkte disse kredse, skønt han levede lige midt i dem. Som sin forgænger Farquhar og sin arvtager Oscar Wilde var han irlænder, og den kendsgerning gjorde ham i stand til at holde sig fri af de kredse, han har skildret i sine stykker med den sproglige styrke og det medfødte vid, som er så karakteristisk for de irske forfattere helt op i vore dage.

I »Bagtalelsens Skole« har Sheridan villet skrive en satire over sin egen tids laster, men han havde ét problem. Han vidste, at han ikke kunne tillade sig at være for direkte, hvis han ville undgå at støde sit publikum fra sig. Han løste problemet ved at skrive en forfinet, vittig komedie i stil med det populære »følsomme drama«, – en komedie som samtidig skulle være et angreb på hele det kunstige og skabagtige klima i tiden.

Stykket blev en stor succes i London, hvor tilskuerne var uvillige eller ude af stand til at se, at det var dem selv, der blev gjort nar af lige op i deres åbne ansigt. Den epoke i engelsk teater, som indledtes så strålende med de første restaurationskomedier, afsluttedes således et århundrede senere lige så smukt, som den var begyndt med »Bagtalelsens Skole«.



Charles Surface



Hogarth

Hvis Sheridan var sin tids store skuespilforfatter, så var William Hogarth (1697–1764) periodens store maler. I sine malerier og kobberstik har han skildret sine samtidige og deres tilværelse på en meget teatralisk måde. I begyndelsen af 1700-tallet, hvor teatrene ikke blomstrede i samme grad som på Sheridan's og Goldsmith's tid, leverede Hogarth et præcist satirisk billede af sin samtid.

Hvert af hans billeder er en lille historie i sig selv – og undertiden udgør de hele serier – fortalt med stor kunst og vid. Hans mest berømte »billedserier« er »Mariage à la mode«, »En vellystnings levned« – »En skøges levned«. I sine billeder har han også gengivet adskillige scener fra tidens kendeste musical – »Tiggeroperaen«, den første rigtige engelske musical og en af de største begivenheder i engelsk teater i 1700-tallet.

Skuespillere

Turnéselskab har taget ophold i en lade, hvor de prøver og forbereder sig til næste forestilling (1738)



Snake



Sir Benjamin Backbite



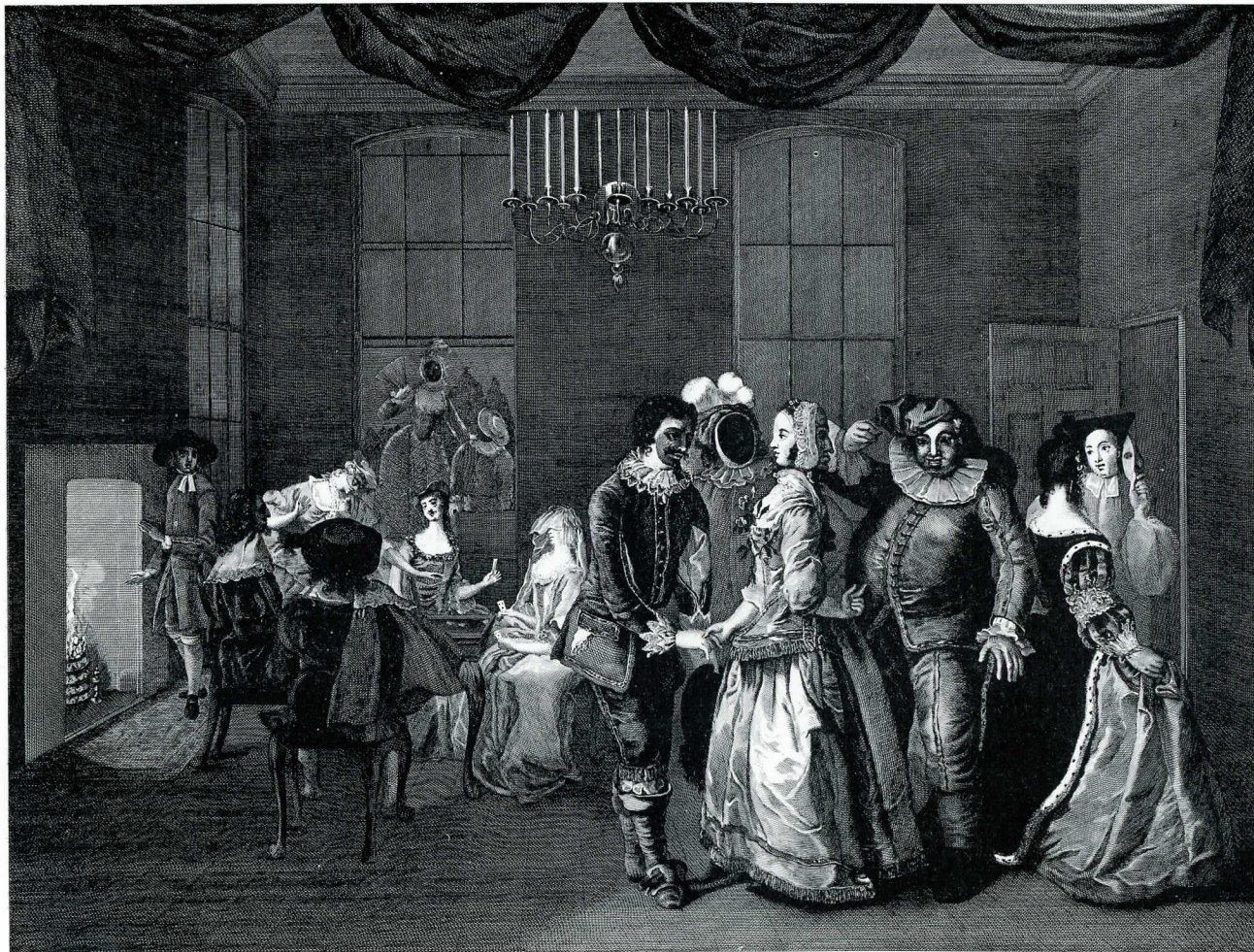
Crabtree



Sir Oliver Surface







Bag navnene

Allerede fra Middelalderen kender vi til en dramatisk tradition, hvor personerne i stykkerne har symbolske navne: Misundelse, lyst, ambition o.s.v. Senere finder vi det bl.a. i Ben Jonsons stykke »Alcymisten« og »Volpone«, og i restaurations-tiden nåede det et af sine højdepunkter i Farquhars stykke »Knald eller Fald«. Også Sheridan har benyttet sig af denne metode til at give en umiddelbar karakteristik af sine personer.

Surface: Navnet betyder »overflade« og antyder, at det ydre skind ikke svarer til personens indre. Når Joseph er moralsk udadtil, er dette kun en maske over hans hensynsløse indre, hvorimod broderen Charles udadtil virker overfladisk, men i virkeligheden er en mere alvorlig natur. Endelig trækker deres onkel Oliver i adskillige »forklædninger« for at kunne narre sine nevøer.

Sneer-well: »Sneer« betyder på engelsk at se ned på andre mennesker på en meget foragtelig måde, at spotte – og det gør hun – godt!

Maskebal

»Royal Masquerade« i Somerset House – graveret og trykt i 1805 efter maleri af Hogarth

- Snake:** Betyder præcis det navnet antyder: en slange. Han er præcis så snu, forræderisk og lydløs som en slange, der lynhurtigt kan flytte sig fra et sted til et andet.
- Teazle:** At drille og irritere – såvel Sir Peter og især hans hustru kan drille og irritere hinanden til vanvid.
- Crabtree:** Et træ, hvorpå der vokser skovæbler, sure og bitre, som efterlader en ubehagelig smag i munden. De ser fristende ud – men det snyder.
- Backbite:** Umiddelbart imødekommende, men »sætter tænderne i« så snart man vender ryggen til. Forræderisk.
- Mrs. Candour** – hendes navn skal forstås ironisk – og skal betegne det modsatte af, hvad denne dame virkelig står for. Candour betyder oprigtighed, ærlighed – åbenhed, og det er, hvad Mrs. Candour foregiver at være, men i virkeligheden er hun en fuldkommen hykler.
- Careless:** Uden sorger eller bekymringer, glad og sorgløs – lader sig ikke bringe ud af fatning af noget som helst.
- Maria:** Navnet antyder næsten altid det uskyldige, jomfruelige og sandfærdige.
- Moses:** Et almindeligt jødisk navn, som angiver autoritet.



Careless



Rowley



Moses



Drikkelag

*»A Midnight modern Conversation«
(trykkeår ukendt)*

Regi: Claus Mydtskov og Henrik Sandberg
Lys/lydass.: Lise Lauridsen og Peder Jacobsen
Suffli: Ingrid Gottschalck
Instruktørass.: Ian Lukins
Belysningsmester: Niels Emil Larsen
Tonemester: Jens Ravn
Scenemester: Kai Johansen
Malersal: Jens Anker Olsen
Skræddersal: Hanne Gissel
Frisør: Joan Gylling
Rekvisitør: Viggo Jensen

Produktionsleder: Jørn Walsøe
Overregissør: Max Hansen

Foto: Rolf Linder
Programredaktion: Steen Mourier
Artiklerne i programmet er skrevet af Kevin Robinson/oversat af Janicke Branth
Plakat: Finn Nygaard
Tryk: Kannike Tryk, Århus

Sheridan

Richard Brinsley Sheridan blev født i Dublin i 1751. Senere flyttede familien til byen Bath i England, hvor Sheridan i en alder af tyve år mødte den smukke unge sangerinde Elizabeth Linley. Hun var kun seksten dengang, men til sin store ærgrelse bestormet af en vis kaptajn Mathews. Sheridan kom hende til hjælp og udfordrede den ihærdige bejler til duel – heldigvis kom ingen af dem alvorligt til skade – hvorefter han bortførte pigen til Frankrig, – endda i den romantiske hensigt at skjule hende i et kloster! Men i Frankrig lod Sheridan og Elizabeth sig vie!

Deres egen historie er således et spændende eventyr, som glimrende kunne være hentet fra et af samtidens teaterstykker, og vidner om den unge irlænders oprørske, utålmodige og dristige natur. Da parret omsider vendte tilbage til England, bosatte de sig straks i London. Men for at kunne deltage i en tilværelse i storbyens mere fashionable kredse, var Sheridan nødt til at skaffe sig mange penge, og det var bl.a. det, der satte ham igang med at skrive teaterstykker. I 1775 skrev han da sin første komedie, »Rivalerne«, som fik en overraskende stor succes, og året efter fulgte han den op med et nyt stykke – denne gang med musik til – »The Duenna« (Hofdamen), som også fik stor succes. Sheridan havde slået sit navn fast som sin tids nye dramatiker. I 1776 kastede han sig da ud i det store vovestykke og købte The Theatre Royal Drury Lane efter den berømte skuespiller og teaterleder David Garrick. I en alder af 25 lykkedes det ham at blive ejer af et af de mest betydelige teatre i Europa.

Sheridan så sig nu om efter det rigtige stykke til sin første sæson, – et stykke, der kunne dokumentere, at han var berettiget til at være dette betydelige teaters nye leder.

Da det ikke lykkedes ham at finde noget stykke, der levede op til hans krav, satte han sig selv til at skrive et: »Bagtalelsens Skole«.

Sheridan var nu 26 år, havde ikke skrevet mere end 5 teaterstykker på 5 år, og kunne have fortsat med at skrive mange flere, hvis han ikke var begyndt at kede sig, – kede sig over teatret og over de fashionable kredse, han færdedes i. Han begyndte derfor at se sig om efter nye udfordringer, og dem fandt han i det politiske liv. Han blev snart medlem af Parlamentet og som taler i Underhuset beundret for sin teatraliske måde at optræde på, sin oratoriske begavelse og berømt for sine talers længde (det vides, at han engang har præsteret at tale i 5 timer uden pause). Uheldigvis holdt han med de forkerte i forbindelse med en afstemning, mistede sin plads i Parlamentet og forsvandt ud af det politiske liv.

Sheridan døde i 1816 i yderste fattigdom og meget ensom, forladt af sin kone og glemt af næsten alle de, der var strømmet til opførelsen af hans underholdende stykker.



Sir Peter Teazle



Lady Teazle

BAGTALELSENS SKOLE

AF RICHARD B. SHERIDAN

Iscenesættelse: KEVIN ROBINSON

Scenografi: CAROL LAWRENCE

Lysdesign: RORY DEMPSTER

Oversættelse: FRANK JÆGER

Teaterchef Jacob Kielland
Aarhus Teater Store Scene
Premiere 4. december 1982
Opføres frem til 20. januar 1983

Musikken, der benyttes under forestillingen, er af Händel:
Citater fra tre obokoncerter,
Concerto grosso op. 3,3, Sonate i
B-dur samt Concerti a due cori.

Lady Sneerwell	BENTE ESKESEN
Snake	LARS JUNGGREEN
Joseph Surface	SVEND DAM
Maria	PIA PETERSEN
Mrs. Candour	MARIANNE FLOR
Crabtree	ERLING DALSBORG
Sir Benjamin Backbite	PEDER HOLM JOHANSEN
Sir Peter Teazle	KARL ERIK CHRISTOPHERSEN
Rowley	BØRGE HILBERT
Lady Teazle	BETTY GLOSTED
Sir Oliver Surface	FOLMER RUBÆK
Moses	ULF STENBJØRN
Charles Surface	PREBEN KRISTENSEN
Careless	PER KLOK
En tjener, drikkebroder	LARS FRIIS MORTENSEN
En tjener, drikkebroder	JAN HOFFMANN
Drikkebroder	TORKILD SEJR HANSEN
En pige	JETTE SIEVERTSEN

Handlingen foregår i London i slutningen af 1700-tallet

Komedien er i 5 akter – PAUSE efter 3. akt

Forestillingens varighed ca. 2 timer 20 min.



Lady Sneerwell